

А. Уразов,
доцент ЖДУ ім. І. Франка,
кандидат економічних наук

На допомогу вчителю економіки

НОВИЙ ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО ЗМІНИ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. Прийняття Податкового кодексу України стало важливим кроком на шляху адаптації податкового законодавства України до права Європейського Союзу. Податковий кодекс спрямований на створення в Україні стабільної податкової системи з метою запобігання випадкам подвійного оподаткування, справедливий підхід до оподаткування всіх категорій платників податків, упорядкування стягнення податків та посилення відповідальності за ухилення від сплати та їх несвоєчасну сплату.

Ключові слова: податки, податкова система, податкова політика, Податковий кодекс України.

З 1 січня 2011 року набрав чинності новий **Податковий кодекс України**, який значно змінює систему оподаткування юридичних та фізичних осіб в Україні. У кодексі змінено кількість та склад загальнодержавних і місцевих податків та зборів.

З 1 січня 2011 року до загальнодержавних податків та зборів належать такі податки та збори:

- податок на прибуток підприємств;
- податок на доходи фізичних осіб;
- податок на додану вартість;
- акцизний податок;
- збір за першу реєстрацію транспортного засобу;
- екологічний податок (замість збору за забруднення навколишнього

середовища);

- рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України;
- рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні;
- плата за користування надрами;
- плата за землю;
- збір за користування радіочастотним ресурсом України;
- збір за спеціальне використання води;
- збір за спеціальне використання лісових ресурсів;
- фіксований сільськогосподарський податок;
- збір на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства;
- мито;
- збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії виробленої кваліфікованими когенераційними установами;
- збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.

З 1 січня 2011 року до місцевих податків та зборів належать:

- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- єдиний податок;
- збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір (замість курортного збору).

У новому ПКУ передбачено поетапне зниження ставок податку на прибуток підприємств, яка раніше складала 25%, - до 23% з квітня 2011 року; - до 21% у 2012 році; до 19% у 2013 році та до 16% у 2014 році.

Передбачено зменшення ставки податку на додану вартість з нині діючої

20% до 17% з 1 січня 2014 року.

Базова ставка податку на доходи фізичних осіб залишилася без змін (15%), але якщо дохід платника перевищує десятикратний розмір мінімальної зарплати, ставка податку становитиме 17%. При цьому за підвищеною ставкою оподатковується тільки сума перевищення вказаного доходу.

Вперше, починаючи з 1 січня 2013 року вводиться податок на житлову нерухомість. Не обкладаються податком квартири житловою площею 120 кв. м. та житлові будинки площею 250 кв. м. Для квартир та житлових будинків площа яких перевищує зазначені норми, ставка оподаткування становитиме 2,7% від розміру мінімальної зарплати за кожний кв. м. перевищення визначеної норми.

Податковим Кодексом суттєво вдосконалена система оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Згідно ПКУ нині діють дві системи оподаткування доходів суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних та фізичних осіб:

1. Загальна система оподаткування;
2. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності за єдиним податком.

Приватні підприємці мають право самостійно обирати одну з названих систем.

Діюча раніше система оподаткування фізичних осіб – приватних підприємців за фіксованим податком, що передбачала придбання патенту, відмінена.

Отже розглянемо особливості та механізм застосування діючих податкових систем.

1. Загальна система оподаткування – застосовується при оподаткуванні підприємств всіх форм власності і передбачає сплату всіх видів податків (прямих і непрямих), зборів та обов'язкових платежів, в тому числі відрахувань (внесків) в соціальні фонди (Єдиний соціальний внесок).

Об'єктом оподаткування є прибуток підприємства як різниця між валовим доходом (виручкою від реалізації) та валовими витратами та сумою амортизаційних відрахувань за відповідний період.

З 1 січня 2013 року ставка податку на прибуток підприємств знижена з 21% до 19%.

2. Спрощена система оподаткування за єдиним податком.

Застосовується при оподаткуванні доходів як фізичних так і юридичних осіб – суб'єктів малого підприємництва. ПКУ внесено найбільш суттєві зміни в систему оподаткування за єдиним податком.

Відтепер всі платники єдиного податку поділені на шість окремих груп в залежності від сфери діяльності, розміру річного обороту (виручки) та чисельності найманих працівників. Відповідно диференційовані ставки єдиного податку.

Кошти від сплати єдиного податку зараховуються до місцевих бюджетів.

ПКУ значно обмежив сферу застосування спрощеної системи оподаткування. Зокрема оподаткування за єдиним податком не може застосовуватися в сферах азартних ігор, при обміні іноземної валюти, добуванні та реалізації корисних копалин, в т.ч. дорогоцінних металів, організації гастрольної діяльності, а також брокерськими та лізинговими компаніями, кредитними спілками, ломбардами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності, що визначені ПКУ.

В 2013 році залишається доволі високою ставка податку на додану вартість – 20% від ціни виробника (в Росії ставка ПДВ становить – 17%).

В країнах Євросоюзу ПДВ запроваджений при оподаткуванні доданої вартості при виробництві і реалізації товарів і не передбачає оподаткування послуг. В Україні ПДВ оподатковуються як товари, так і послуги, у тому числі послуги соціального характеру (вищої освіти, окремі види медичних послуг та ін.). Таким чином, через сплату ПДВ, який входить у ціну всіх товарів та послуг, податковий тягар перекладається на громадян як кінцевих платників ПДВ.

В країнах Євросоюзу (Франція, Німеччина, Італія) застосовуються диференційовані ставки ПДВ. Так, зокрема, у Франції основна ставка 18,6%. За підвищеною ставкою – 22% оподатковуються автомобілі, тютюнові вироби, дорогі парфуми, цінні хутра. Більш низька ставка – 5,5% застосовується щодо більшості продовольчих товарів, продукції сільського господарства, книг і медикаментів. В більшості країн ЄС фермери звільнені від сплати ПДВ. Окремі види соціальних послуг взагалі звільнені від ПДВ: медицина і медичне обслуговування, освіта (початкова, середня, вища).

Потребує подальшого вдосконалення діюча система оподаткування доходів фізичних осіб. Запроваджена в 2006 році єдина (пропорційна) ставка особистого прибуткового податку з громадян – 15% не враховує розміри доходів різних соціальних груп населення. Як зазначалося, новий ПКУ ввів другу ставку – 17%, якщо місячний особистий дохід платника перевищує 10 мінімальних зарплат. Тому доцільно повернутися до прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб в діапазоні від 10 до 40%, яка діяла в минулі роки і була необґрунтовано відмінена.

Заслужовує на увагу вивчення та хоча б часткове запровадження зарубіжного досвіду надання податкових пільг окремим категоріям платників особистого прибуткового податку, в першу чергу малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, студентам. Так, в Німеччині, залежно від кількості дітей від оподаткування річного доходу звільняються суми 1242 євро на одну дитину або 2484 євро на сім'ю. В США платники податків мають право виключати з сукупного оподаткованого доходу: неодружені – 3000; голова сім'ї – 4,7 тис. дол. Крім того, здійснюються відрахування з доходу на утримання дітей до 19 років в розмірі 2,4 тис. дол. на кожну дитину. У Франції особистий прибутковий податок може бути зменшено на 25% від суми витрат, пов'язаних з утриманням дітей в дошкільних закладах. Взагалі в багатьох західних країнах діють податкові знижки з особистого доходу, що спрямовуються на купівлю будинку та медичну допомогу.

З метою реформування діючої системи соціального страхування

податковим кодексом запроваджено єдиний соціальний податок на фонд оплати праці. Для цього передбачено об'єднати в єдиний соціальний внесок (ЄСВ) нарахування на заробітну плату, які раніше роботодавці щомісяця сплачували чотирьом різним фондам, в т.ч. Пенсійному Фонду та фондам соціального страхування. Ці нарахування мають податковий характер, фактично це податки на фонд оплати праці. Підприємства, установи, організації включають ці нарахування в собівартість та ціни товарів та послуг і таким чином перекладають їх на населення.

Ставки ЄСВ встановлені диференційовано. Для небюджетних підприємств вона становить 34,7% від місячного фонду оплати праці, замість 37% до прийняття ПКУ, а для бюджетних установ відповідно 36,3%.

Крім цього, утримання з зарплати найманих працівників становить 3,6% від суми нарахованої місячної зарплати, а для окремих категорій працівників бюджетної сфери (держслужбовців, науковців та ін., які мають право на отримання спецпенсій) ставка ЄСВ становить 6,1% місячної зарплати.

Отримувачем ЄСВ визначено Пенсійний фонд України.

Але слід мати на увазі, що, скоротивши витрати роботодавців на фінансування соціальних фондів, держава відповідно перекладе їх на найманих працівників, в т.ч. через заплановане введення загальнообов'язкового медичного страхування працюючих громадян та членів їх сімей, що є необхідною передумовою запровадження страхової медицини.